

การศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง ตามมาตรฐาน โรงแรมสีเขียวของอาเซียน

A Study of Environmental Management Guidelines of Hotel Business in Trang Province According to ASEAN Green Hotel Standards

วันวิสาข์ พลอย อินสว่าง^{1*}, สุธิรา ปานแก้ว¹, ดุสิตพร ฮกทา¹, พีรวิชญ์ สิงฆาพะ¹

และจันทิวรรณ สมานิ¹

Wanwisa Ploy Insawang^{1*}, Suthira Pankaew¹, Dusitporn Hokta¹, Peravich Singkhala¹
and Jantiwan Samati¹

¹ อาจารย์, สาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยว, วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย

¹ Lecturer, Department of Hotel and Tourism, College of Hospitality and Tourism, Rajamangala
University of technology Srivijaya.

*Corresponding author, E-mail: Wanwisa.i@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง ตาม
มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพร้อมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
ของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรังในการเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน และ 2) เพื่อศึกษา
แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง เพื่อส่งเสริมให้ได้มาตรฐานโรงแรมสีเขียว
ของอาเซียน โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ต่อผู้จัดการ
โรงแรม ผู้จัดการฝ่ายการจัดการคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรังยังไม่มีที่ใดดำเนินงานตามมาตรฐานโรงแรมสีเขียว
ของอาเซียน และเมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า ธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรังส่วนใหญ่มีการดำเนินงานอยู่
ในระดับปานกลาง เช่น โรงแรมมีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและการดำเนินงานสำหรับการบริหารงาน
โรงแรมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่โรงแรมส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการน้ำเสียและการบำบัด ตลอดจน
การจัดการขยะมีพิษและขยะอันตรายอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด ผู้วิจัย จึงได้เสนอแนวทางในการจัดการ
สิ่งแวดล้อมให้มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ประเมินทั้ง 11 หมวด เพื่อให้ธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง
สามารถดำเนินการ และเตรียมความพร้อมในการรับการประเมินต่อไปได้ในอนาคต

คำสำคัญ: โรงแรม, มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน, ความรับผิดชอบต่อสังคม

Abstract

Research on Study of Environmental Management Guidelines of Hotel Business in Trang Province According to ASEAN Green Hotel Standards, the objectives were 1) to study the readiness of environmental management in hotel business in Trang province, in order to implement the ASEAN Green Hotel Standards 2) to study the environmental management guidelines of the hotel business in Trang province to ASEAN Green Hotel Standards. This research is qualitative research using surveys, observations, interviews with Hotel Managers, Quality Manager to assess the level of green hotels according to the ASEAN Green Hotel Standard.

The results showed that no other hotel business in Trang province operates in accordance with ASEAN Green Hotel Standards and when considering the overall picture, it was found that most of the hotel businesses in Trang were operating at a moderate level. For example, hotels had moderate environmental and operational policies for hotel management. While most hotels have wastewater management and treatment as well as the management of toxic and hazardous waste at the lowest level, the researcher therefore proposes a guideline for managing the environment in accordance with the 11 categories of assessment criteria so that the accommodation business in Trang province can operate and prepare for further assessment in the future

Keywords: Hotels, ASEAN Green Hotel Standards, Social Responsibility

บทนำ

เมื่อธุรกิจโรงแรมได้เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นโรงแรมขนาดใหญ่หรือแม้กระทั่งบัตเจทโฮเทลก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้นเท่านั้น เช่น ปัญหาจากมลภาวะ ขยะ สิ่งปฏิกูลของเสียที่ปล่อยออกมาสู่ชุมชน การถางป่าเพื่อปลูกสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ การสิ้นเปลืองของพลังงานไฟฟ้าและพลังงานน้ำในทุกกิจกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่อาจเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ทำนายสำหรับโรงแรมหลายแห่งที่จะต้องคิดและวางแผนต่อการจัดการดำเนินธุรกิจให้เติบโตไปได้ท่ามกลางการแข่งขันที่แปรเปลี่ยนไป ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมให้มากที่สุด (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ, 2564)

ด้วยเหตุนี้ จึงก่อให้เกิดแนวคิดสำหรับธุรกิจโรงแรมสมัยใหม่ที่จะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีมาตรการในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้ธุรกิจเกิดความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบดังกล่าว ตลอดจนการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยจะเห็นได้จากรูปแบบหรือแนวคิดของโรงแรมสีเขียว หรือ Green Hotel และแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ

สังคม หรือ CSR (Corporate Social Responsibility) ที่ถูกพูดถึงกันอย่างแพร่หลายในตลอดหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นแนวคิดในการทำธุรกิจที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้ถือหุ้น หรือเจ้าของกิจการเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินธุรกิจนั้นด้วย อันได้แก่ ชุมชน และสิ่งแวดล้อมนั่นเอง จากรายงานสรุปสถานการณ์พักแรมในเดือนตลอดปี 2564 ที่ผ่านมา พบว่าจังหวัดตรังติด 1 ใน 5 อันดับของจังหวัดเมืองรองในภาคใต้ที่มีอัตราการเข้าพักแรมที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาและมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดตรังทั้งสิ้นจำนวน 1,596,657 คน สูงขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึง 5.45% และคิดเป็นรายได้ที่มากถึง 9,900 ล้านบาท สูงขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึง 9.84% (กรมการท่องเที่ยว, 2564)

ธุรกิจที่พักแรมของจังหวัดตรังนับว่าเติบโตมากขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา แต่ลักษณะของการดำเนินงานในรูปแบบของโรงแรมสีเขียวในจังหวัดตรังนั้นยังไม่ค่อยแพร่หลายและได้รับความนิยมมากนัก เห็นได้จากรายงานสถานประกอบการที่ผ่านการประเมินตามมาตรฐานอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2563 ยังไม่ปรากฏว่ามีโรงแรมใดในจังหวัดตรังได้รับมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน ในขณะที่โรงแรมหลายแห่งในจังหวัดทางภาคใต้ได้รับมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน ตัวอย่างเช่น โรงแรมปกาสะยี่ รีสอร์ท จังหวัดกระบี่ โรงแรมตีวาน่า พลาซ่า จังหวัดกระบี่ และโรงแรมภูเก็ตแกรนด์ รีสอร์ท แอนด์ สปา จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น (กรมการท่องเที่ยว, 2564) การดำเนินงานตามมาตรฐานโรงแรมสีเขียวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมตลอดจนพนักงานทุกคนต้องตระหนักถึงความสำคัญ เพื่อลดผลกระทบจากทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้น ลดพลังงานไฟฟ้าและลดพลังงานน้ำ และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อมและชุมชนโดยรอบได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง เพื่อส่งเสริมให้ได้มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน เพื่อนำข้อมูลและความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจโรงแรม และที่สำคัญเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง โดยจะศึกษาถึงความพร้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรังในแง่ของการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาวางมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียนให้กับโรงแรมในจังหวัดตรัง และนำความรู้ทั้งหมดมากำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานภายใต้บริบทโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงแรมในจังหวัดตรังต่อไป ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” ของทางภาครัฐในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มั่นคง มั่งคั่ง เพื่อให้ธุรกิจและชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความพร้อมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรังในการเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง เพื่อส่งเสริมให้ได้มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียนมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม

แนวคิด CSR เริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากการตีพิมพ์หนังสือ Social Responsibilities of the Businessman (1953) ของ Howard R. Bowen ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่ง CSR ถือเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมของนักธุรกิจ Bowen ได้กล่าวถึง CSR ว่า "เป็นพันธกิจของนักธุรกิจที่จะกำหนดนโยบายและการตัดสินใจซึ่งนำไปสู่แนวปฏิบัติอันเป็นที่น่าพอใจในแง่ของวัตถุประสงค์และคุณค่าต่อสังคมของเรา" (Grinnell College, 2017)

สถาบันไทยพัฒนาฯ นิยามนิยามของบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2560) ได้ให้นิยามไว้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ซึ่งคือการดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดี โดยรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโรงแรมเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือ Green Hotel

โรงแรมเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือ Green Hotel คือ รูปแบบหนึ่งซึ่งส่งเสริมด้านศักยภาพของโรงแรม ให้มีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพลังงานให้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ มีการจัดการที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี สามารถยกระดับมาตรฐานการบริการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2565)

ทั้งนี้ พบว่า โรงแรมเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือ Green Hotel สามารถส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้าได้ เนื่องจากเมื่อลูกค้าได้เห็นถึงความมุ่งมั่นของทางโรงแรมที่พยายามในการจัดทำโรงแรมให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น แน่นนอน เมื่อลูกค้าได้เข้าพักโรงแรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมย่อมทำให้ลูกค้ามีโอกาสตัดสินใจได้ง่ายที่จะเข้าพักกับโรงแรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะลูกค้าจะได้รับอากาศบริสุทธิ์ ได้รับความสะดวกสบาย สภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทุกผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในโรงแรมย่อมมีส่วนช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วยรักษาภาวะโลกร้อนให้ลดลง เพราะลูกค้าต้องการมาพักผ่อนจึงต้องการที่จะพักผ่อนในสถานที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ สะดวกสบาย สะอาดถูกสุขหลักอนามัย (หงสกุล เมสนุกุล, 2555)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน (ASEAN Green Hotel Standards)

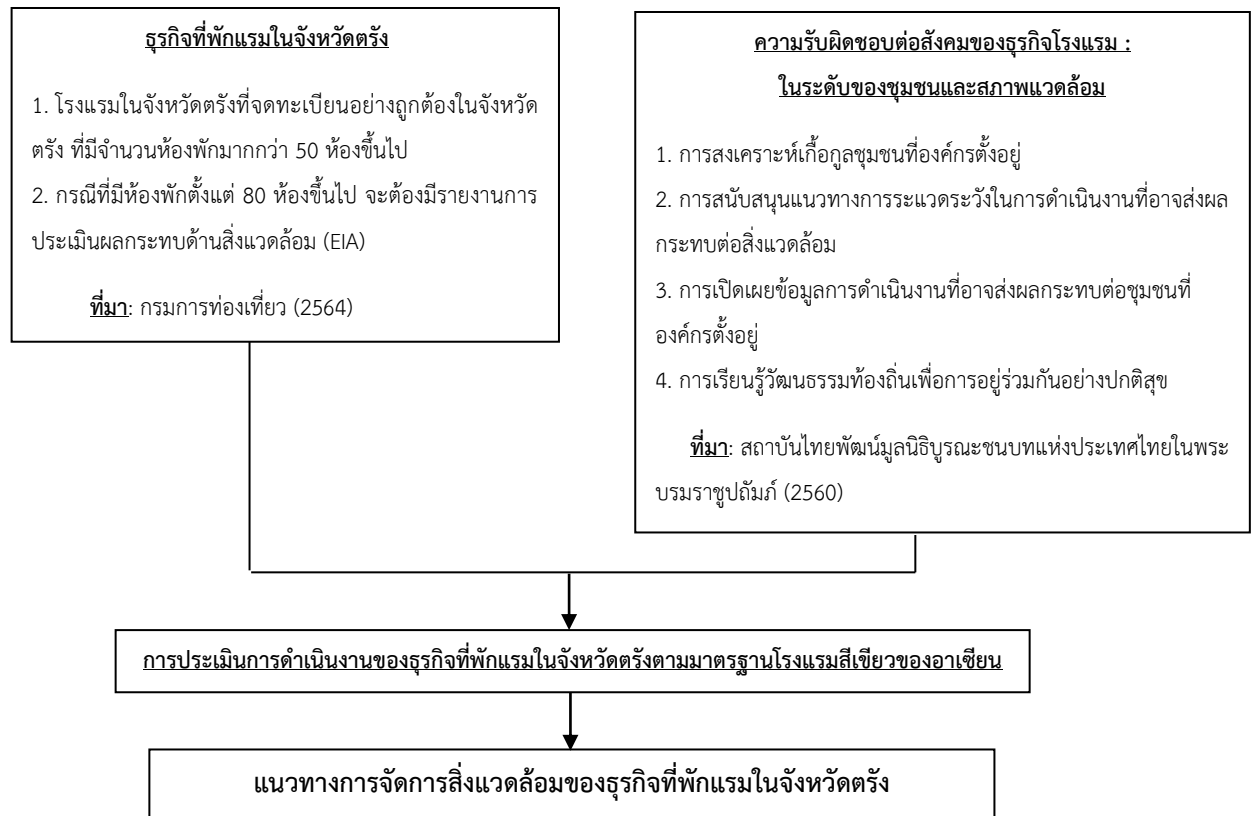
อุตสาหกรรมโรงแรมเป็นหนึ่งในผู้ขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในการท่องเที่ยว ซึ่งมีพนักงานนับล้านคนทั่วโลกในหลากหลายสาขาอาชีพ นอกจากนี้ยังใช้พลังงานมากที่สุดซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณหนึ่งในห้าของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2) ของภาคการท่องเที่ยว การจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในความสำคัญสูงสุดของ UNWTO และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโรงแรมเพื่อนำไปสู่การจัดการโรงแรมสีเขียวหรือโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Hotel) (Zoritsa Urošević, 2017)

กรมการท่องเที่ยว (2564) ได้กล่าวในรายงานจัดทำและพัฒนาปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยและมาตรฐานระหว่างประเทศ ประจำปีงบประมาณ 2562 ไว้ว่า มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน ถือเป็นหนึ่งในมาตรฐานท่องเที่ยวที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานของสินค้าและบริการทางด้านการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวของอาเซียนให้มีคุณภาพไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อกระตุ้นให้ธุรกิจโรงแรมในภูมิภาคนี้หันมาสนใจด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและพัฒนามาตรฐานในการดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าเป็นสำคัญ

โดยมีเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ประกอบไปด้วย 11 หมวด 30 ข้อกำหนด และ 80 เกณฑ์ โดยมี 17 ข้อกำหนดที่จำเป็นต้องผ่าน ได้แก่ หมวดที่ 1 นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและการดำเนินงานสำหรับการบริหารงานโรงแรม หมวดที่ 2 การใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หมวดที่ 3 ความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่น หมวดที่ 4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมวดที่ 5 การจัดการขยะ หมวดที่ 6 ประสิทธิภาพพลังงาน หมวดที่ 7 ประสิทธิภาพน้ำและคุณภาพน้ำ หมวดที่ 8 การจัดการคุณภาพอากาศ (ภายในและภายนอกอาคาร) หมวดที่ 9 การจัดการเสียง หมวดที่ 10 การจัดการน้ำเสียและการบำบัด และหมวดที่ 11 การจัดการขยะมีพิษและขยะอันตราย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย** ผู้วิจัยคัดเลือก จำนวนที่พัก/โรงแรมและห้องพักที่ได้รับการจดทะเบียนในจังหวัดตรัง ตามสถิติข้อมูลรายปี 2563 ซึ่งพบว่ามี 138 แห่ง โดยเป็นข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดตรัง (ผังสถิติทางด้านเศรษฐกิจ: การท่องเที่ยว, สำนักงานสถิติจังหวัดตรัง) แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากธุรกิจที่พักโรงแรมที่จดทะเบียนอย่างถูกต้องในจังหวัดตรัง ที่มีจำนวนห้องพักมากกว่า 50 ห้องขึ้นไป และเปิดทำการอยู่ในช่วงที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัย

2. **กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย** กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ จำนวนโรงแรมในเขตอำเภอเมืองตรังจำนวน 10 แห่ง (โดยมีเงื่อนไขคือเป็นโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักมากกว่า 50 ห้องขึ้นไป และยังเปิดให้บริการในช่วงที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล) และสำหรับโรงแรมที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ของจังหวัดตรัง 8 แห่ง (ซึ่งมีเงื่อนไขคือจะต้องเป็นโรงแรมที่มีจำนวนห้องพักมากกว่า 20 ห้องขึ้นไป ได้แก่ เกาะมุกต์ เกาะกระดาน และเกาะลิบง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอกันตัง เกาะสุกร อำเภอปะเหลียน และบริเวณพื้นที่หาดปากเมง อำเภอสิเกา และยังเปิดให้บริการในช่วงที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล) รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 18 แห่ง

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตการณ์ ได้แก่ การนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจโรงแรมกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยพิจารณาจากชุมชนที่อยู่โดยรอบเกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ และแบบ Check-list โดยการนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียนมาประเมินระดับโรงแรมสีเขียวตามเกณฑ์มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียนในจังหวัดตรัง ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ ทั้ง 11 หมวด

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ข้อมูลจะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา หลังจากนั้นสรุปและตีความ (Conclusion and Interpretation) เพื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมภายใต้ขั้นตอนของการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย สุดท้ายจึงนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive) ในแต่ละประเด็นของการศึกษา หลังจากที่คุณผู้วิจัยลงพื้นที่ของธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรัง และดำเนินการประเมินตามแบบประเมินเรียบร้อยแล้วนั้น คณะผู้วิจัยนำแบบประเมินดังกล่าวมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีทางสถิติและอัตราส่วนร้อยละ

ผลการวิจัย

1) ผลการศึกษาความพร้อมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรังในการเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน พบว่า ส่วนใหญ่จะขาดมาตรการในด้านของการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากธุรกิจโรงแรมส่วนใหญ่มีการใช้ทรัพยากรน้ำที่สิ้นเปลือง และมีการปล่อยน้ำเสียในปริมาณที่มาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการดูแลระบบระบายน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีรายงานการตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบน้ำอย่างชัดเจน ขาดการติดตั้งตะแกรงดักขยะที่ท่อ ตลอดจนในการบำบัดน้ำเสียของโรงแรม ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้ง การกำจัดเศษอาหารและไขมันในห้องครัวและห้องอาหาร และในขณะที่บำบัดน้ำเสียต้องไม่มีกลิ่นและไม่มีกาก หรือสิ่งอื่นใดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ซึ่งพบว่าโรงแรมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตรังยังขาดการดำเนินงานด้านนี้อยู่เป็นส่วนใหญ่

สำหรับหมวดที่ทุกโรงแรมไม่ผ่านการประเมิน คือ หมวดที่ 5 การจัดการขยะ หมวดที่ 6 ประสิทธิภาพพลังงาน หมวดที่ 7 ประสิทธิภาพน้ำและคุณภาพน้ำ หมวดที่ 8 การจัดการคุณภาพอากาศ (ภายในและภายนอกอาคาร) หมวดที่ 9 การจัดการเสียง หมวดที่ 10 การจัดการน้ำเสียและการบำบัด และหมวดที่ 11 การจัดการขยะมีพิษและขยะอันตราย โดยจากการสัมภาษณ์ผู้จัดการโรงแรม และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า โรงแรมในจังหวัดตรังส่วนใหญ่ เป็นโรงแรมที่ดำเนินการในรูปแบบของอิสระที่เจ้าของเป็นผู้ดำเนินการควบคุมระบบการจัดการภายในโรงแรมทุกอย่างด้วยตนเอง จึงทำให้ไม่มีความรู้ในด้านของการจัดการขยะ การใช้พลังงานเท่าที่ควร อีกทั้งในเรื่องของการจัดการน้ำเสียและการบำบัดนั้น โรงแรมทุกโรงแรมในจังหวัดตรังไม่มีบำบัดน้ำเสียเป็นของตนเอง โดยการปล่อยน้ำเสียส่วนใหญ่มักจะระบายลงสู่ชุมชน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หรือทะเล เป็นต้น รวมไปถึงการจัดการขยะมีพิษและขยะอันตราย ที่ทุกโรงแรมทำเพียงมาตรการในการคัดแยกขยะเพื่อนำส่งให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป แต่ไม่มีแผนที่ดำเนินการทำลายขยะเหล่านั้นด้วยตนเอง

ในด้านของขยะมูลฝอยต่าง ๆ นั้น พบว่า โรงแรมกลุ่มตัวอย่างมีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการคัดแยกขยะประเภทต่าง ๆ ตามนโยบายของสาธารณสุข เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ก่อนการทิ้งให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ อีกทั้งมีการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ซ้ำ เพื่อลดปัญหาขยะพลาสติก เช่น โรงแรมเกาะมุก สิวาลัย บีช รีสอร์ท เกาะมุก โรงแรม เซเวนซี รีสอร์ท แอนด์ สปา เกาะกระดาน ในอำเภอกันตังเป็นต้น โดยทั้งสองโรงแรมมีการรณรงค์ใช้ภาชนะที่เป็นพลาสติก และมีการตกแต่งภายในให้สอดคล้องและกลมกลืนกับทรัพยากรธรรมชาติโดยรอบ มีการกำจัดของเสียที่มีประสิทธิภาพในสถานประกอบการ และมีที่พักขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่ว่าด้วยการควบคุมการดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของโรงแรม ในมาตราที่ 18 ว่าด้วยการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น และมาตราที่ 20 ที่ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่นในการรักษาความสะอาด และการจัดระเบียบในการเก็บขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือขยะมูลฝอย

นอกจากนั้นประเด็นที่ปัญหาสำหรับโรงแรมในอำเภอเมืองตรงส่วนใหญ่ คือ ยังขาดในด้านการจัดการสาธารณสุขและการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การส่งเสริมการลดสูบบุหรี่ การจัดห้องพักแบบปลอดบุหรี่ ทุกห้องในโรงแรม ตลอดจนทุกที่ในบริเวณโรงแรม การส่งเสริมสุขภาพของพนักงานและผู้ใช้บริการ และการแก้ปัญหายาเสพติด รองลงมาคือปัญหาในด้านการจัดการป้องกันและระงับอัคคีภัย โดยโรงแรมขาดในเรื่องการติดตั้งอุปกรณ์ส่งสัญญาณเตือนเพลิงไหม้ การติดตั้งเครื่องดับเพลิงแบบมือถือ การจัดให้มีระบบอัตโนมัติในการฉีดน้ำเป็องตัน (Springer) ที่สามารถทำงานได้เองเมื่อมีเพลิงไหม้ การจัดให้มีบันไดหนีไฟ และเส้นทางหนีไฟ การจัดให้มีป้ายบอกทางหนีไฟ การจัดให้มีฉุกเฉิน และการจัดให้มีการอบรมและซ้อมป้องกันอัคคีภัยทุกปีตามที่กฎหมายกำหนด

แต่ในส่วนของการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานนั้น พบว่า โรงแรมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ดำเนินการด้านนี้อยู่ในระดับดี ได้แก่ โรงแรมฮิลตัน อินน์ ตรง, โรงแรม เรือรักษา, โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา, โรงแรมอีโค อินท์ อำเภอเมืองตรง โรงแรม เซเวน ซี รีสอร์ท แอนด์ สปา เกาะกระดาน, โรงแรมอันดาลา บีช รีสอร์ท เกาะลิบง, โรงแรมเกาะมุก สีวาลัย บีช รีสอร์ท เกาะมุก อำเภอกันตัง มีนโยบายในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานที่ชัดเจน มีการติดป้ายประกาศเพื่อรณรงค์ให้กับพนักงานทราบ โดยรณรงค์ให้พนักงานลดใช้พลังงาน และใช้เท่าที่จำเป็น เพราะเห็นการลดต้นทุน ค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน และลดการสูญเสียของทรัพยากรธรรมชาติ

2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรง เพื่อส่งเสริมให้ได้มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียนมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้แบบ Check-list ตามเกณฑ์การตรวจประเมินธุรกิจที่พักแรมตามมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน ที่ประกอบไปด้วย 11 หมวดเป็นแบบอย่างในการออกแบบแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการเตรียมความพร้อมให้ทุก ๆ สถานประกอบการด้านที่พักแรมในจังหวัดตรงได้ศึกษาและเตรียมความพร้อมเบื้องต้นเพื่อเข้าตรวจรับการตรวจประเมินในลำดับต่อไป

ทั้งนี้ จากแบบ Check-list ที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการเก็บข้อมูล พบว่า ในด้านของการจัดการอากาศและเสียงของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรงนั้น พบว่า ยังอยู่ในระดับปานกลาง จึงเห็นควรให้มีแนวทางในการจัดการคุณภาพอากาศที่จะต้องมีความสอดคล้องกับการออกแบบก่อสร้างและกำหนดมาตรการในการจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันฝุ่นละอองจากภายนอกเข้าสู่สถานประกอบการหรือจากสถานประกอบการสู่ภายนอก และต้องมีการจัดการเสียงรบกวนที่ต้องให้มีการออกแบบก่อสร้างและกำหนดมาตรการจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันเสียงรบกวนไปยังภายนอกสถานประกอบการ โดยจากการสำรวจและสัมภาษณ์พบว่า โรงแรมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตรงส่วนใหญ่ ยังบริหารจัดการในด้านนี้ได้ในระดับปานกลาง แต่ในด้านของการป้องกันฝุ่นละอองจากภายนอกสู่สถานประกอบการนั้น พบว่า อยู่ในเกณฑ์ที่ดี เนื่องจากสถานประกอบการประเภทโรงแรมเป็นสถานบริการที่ใช้พักอาศัย ดังนั้นการจัดการสภาพห้องพักของโรงแรมโดยส่วนใหญ่จะเน้นความสะอาดภายในห้องพัก ปราศจากฝุ่นละออง และไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก เพื่อความสะอาดสบายและสุขอนามัยของผู้ใช้บริการ

การจัดการด้านสังคมและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นของโรงแรม จากการประเมินการจัดการด้านสังคมและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น พบว่า เนื่องจากโรงแรมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตรังส่วนใหญ่มีคนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารและเจ้าของ โดยทำการบริหารงานเองทั้งไม่มีเครือข่ายหรือ Chain โรงแรมมารองรับ ดังนั้น ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจึงมีมาก เห็นได้จากพนักงานร้อยละ 80 ของโรงแรมมักเป็นคนในพื้นที่ มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดตรัง และพนักงานในระดับผู้บริหารเป็นคนท้องถิ่นมากกว่าร้อยละ 70 แต่ทั้งนี้ บางโรงแรมยังขาดการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ซึ่งแต่ละโรงแรมไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมท้องถิ่นมากนัก ไม่ว่าจะเป็นในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การอนุรักษ์ การสร้างคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่ทั้งนี้ มีโรงแรมบางแห่ง เช่น โรงแรมธรรมรินทร์ ธนา, โรงแรม เรือรักษา อำเภอมืองตรัง โรงแรมเกาะมุก สิวาลัย บีช รีสอร์ท, โรงแรม เซเวน ซี รีสอร์ท แอนด์ สปา และโรงแรมอันดาลา บีช รีสอร์ท ที่ได้มีการสนับสนุนสินค้าพื้นเมืองของชุมชน ในการจัดทำเป็นร้านค้าขายของที่ระลึกให้กับผู้ใช้บริการที่มาเข้าพัก สินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการออกแบบก่อสร้างอาคารให้มีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการตกแต่งเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรัง อยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะเป็นในหมวดที่ 1 นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและการดำเนินงานสำหรับการบริหารงานโรงแรม หมวดที่ 2 การใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หมวดที่ 3 ความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่น หมวดที่ 4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมวดที่ 6 ประสิทธิภาพพลังงาน สำหรับ หมวดที่ 10 การจัดการน้ำเสียและการบำบัด และหมวดที่ 11 การจัดการขยะมีพิษและขยะอันตราย มีระดับการประเมินอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด สืบเนื่องมาจากส่วนใหญ่จะขาดมาตรการในด้านของการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากธุรกิจโรงแรมส่วนใหญ่มีการใช้ทรัพยากรน้ำที่สิ้นเปลือง และมีการปล่อยน้ำเสียในปริมาณที่มาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการดูแลระบบระบายน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีรายงานการตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบน้ำอย่างชัดเจน ขาดการติดตั้งตะแกรงดักขยะที่ท่อ

สาเหตุหลักที่ทำให้หลายโรงแรมที่พักในจังหวัดตรังไม่ผ่านการรับรอง หรือไม่เข้าเกณฑ์การประเมินของมาตรฐานโรงแรมสีเขียวอาเซียน นอกเหนือจากการขาดทักษะทางด้านความรู้ในการบริหารจัดการของผู้บริหาร และขาดความร่วมมือจากพนักงานในองค์กรแล้ว ยังพบว่า ธุรกิจที่พักแรมส่วนใหญ่ขาดในส่วนของเอกสารหลักฐานที่เป็นรูปธรรม เช่น นโยบายในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เอกสารเกี่ยวกับการฝึกอบรมของพนักงาน ตลอดจนแผนหรือนโยบายต่าง ๆ ที่ชัดเจน

ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะดา วชิระวงศกร และอุษณีย์ ทิมสูงเนิน (2558) ในงานวิจัยเรื่องการประเมินการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการประเภทโรงแรมในเขตภาคเหนือตอนล่าง ที่กล่าวว่า โรงแรมที่ไม่ผ่านการเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการโรงแรมหลายแห่งยังขาดการจัดการเรื่องน้ำที่มีคุณภาพ เช่น การจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ การจัดการระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการสาธารณสุขและการส่งเสริมสุขภาพ การจัดการป้องกันและระงับอัคคีภัย

ตลอดจนในการบำบัดน้ำเสียของโรงแรม ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้ง การกำจัดเศษอาหารและไขมันทั้งในห้องครัวและห้องอาหาร และในขณะที่บำบัดน้ำเสียต้องไม่มีกลิ่นและไม่มีกาก หรือสิ่งอื่นใดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ซึ่งพบว่าโรงแรมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตรังยังขาดการดำเนินงานด้านนี้อยู่เป็นส่วนใหญ่

ในด้านของขยะมูลฝอยต่าง ๆ นั้น พบว่า โรงแรมกลุ่มตัวอย่างมีการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการคัดแยกขยะประเภทต่าง ๆ ตามนโยบายของสาธารณสุข เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ก่อนการทิ้งให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ อีกทั้งมีการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ซ้ำ เพื่อลดปัญหาขยะพลาสติก เช่น โรงแรมเกาะมุก สิวาลัย บีช รีสอร์ท เกาะมุก รงแรม เซเว่น ซี รีสอร์ท แอนด์ สปา เกาะกระดาน ในอำเภอกันตังเป็นต้น โดยทั้งสองโรงแรมมีการรณรงค์ใช้ภาชนะที่เป็นพลาสติก และมีการตกแต่งภายในให้สอดคล้องและกลมกลืนกับทรัพยากรธรรมชาติโดยรอบ มีการกำจัดของเสียที่มีประสิทธิภาพในสถานประกอบการ และมีที่พักขยะมูลฝอยที่ถูกต้องลักษณะ ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่ว่าด้วยการควบคุมการดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของโรงแรม ในมาตราที่ 18 ว่าด้วยการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น และมาตราที่ 20 ที่ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่นในการรักษาความสะอาด และการจัดระเบียบในการเก็บขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือขยะมูลฝอย

ในส่วนของการจัดการอากาศและเสียงของโรงแรมนั้น พบว่า การจัดการคุณภาพอากาศจะต้องมีความสอดคล้องกับการออกแบบก่อสร้างและกำหนดมาตรการในการจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันฝุ่นละอองจากภายนอกเข้าสู่สถานประกอบการหรือจากสถานประกอบการสู่ภายนอก และต้องมีการจัดการเสียงรบกวนที่ต้องให้มีการออกแบบก่อสร้างและกำหนดมาตรการจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันเสียงรบกวนไปยังภายนอกสถานประกอบการ โดยจากการสำรวจและสัมภาษณ์พบว่า โรงแรมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตรังส่วนใหญ่ ยังบริหารจัดการในด้านนี้ได้ในระดับปานกลาง แต่ในด้านของการป้องกันฝุ่นละอองจากภายนอกสู่สถานประกอบการนั้น พบว่า อยู่ในเกณฑ์ที่ดี เนื่องจากสถานประกอบการประเภทโรงแรมเป็นสถานบริการที่ใช้พักอาศัย ดังนั้นการจัดการสภาพห้องพักของโรงแรมโดยส่วนใหญ่จะเน้นความสะอาดภายในห้องพัก ปราศจากฝุ่นละออง และไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก เพื่อความสะอาดสบายและสุขอนามัยของผู้ใช้บริการ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ พรหมมา และณัฐวรรดี คณิตินสุทธิทอง (2564) ที่ศึกษา งานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงแรมสีเขียว ในอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ กล่าวไว้ว่า นโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการของเสีย ประสิทธิภาพในการใช้พลังงานและน้ำ การจัดซื้อ คุณภาพอากาศในอาคาร มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง คุณภาพน้ำ การเก็บรักษา ใช้และ การจัดการเชื้อเพลิง ถือเป็นเรื่องยากในการบริหารจัดการ ทั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่า การดำเนินงานด้าน สิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่พักแรมในจังหวัดตรังนั้นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน เช่น การลงทุน ก่อสร้างอาคาร การปรับปรุงทัศนของบรรยากาศโดยรอบ หรือแม้กระทั่งการออกแบบโครงสร้างด้านต่าง ๆ ที่ใช้งบประมาณในการดำเนินค่อนข้างสูง จึงทำให้ธุรกิจที่พักแรมขนาดกลางในจังหวัดตรังไม่มีงบประมาณ เพียงพอจึงไม่สามารถดำเนินการได้ตามมาตรฐาน แต่ทั้งนี้พบว่า โรงแรมขนาดใหญ่ เช่น Seven Seas Resort เกาะกระดาน สามารถดำเนินงานได้ดี โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้ว่า หากธุรกิจที่พักแรมในจังหวัด ตรังดำเนินการตามแบบ Check-list เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม จะทำให้ง่ายต่อ การเข้ารับการตรวจประเมินตามมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน และสามารถผ่านการประเมินใน อนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2564). **สถิติการเข้าพักแรม**. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2564, จาก

https://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=11277&filename=Template_Design_2014_sub

กรมการท่องเที่ยว. (2564). **มาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน**. โครงการจัดทำและพัฒนาปรับปรุง คุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยและมาตรฐานการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ. ระเบียบ.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2565). **โรงแรมสีเขียว (Green Hotel)**. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2564

จาก <https://datacenter.deqp.go.th/service-portal/g-green/greenhotel/derivation/>

จุฑามาศ พรหมมา และณัฐวรรดี คณิตินสุทธิทอง. (2564). **แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงแรม สีเขียว ในอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์. 13(2), 10-19

ปิยะดา วชิระวงศกรและอุษณีย์ ทิมสูงเนิน. (2558). **การประเมินการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ของสถานประกอบการประเภทโรงแรมในเขตภาคเหนือตอนล่าง**. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม , 11(1), 98-113.

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารออมสิน. (2564). **สถานการณ์ธุรกิจโรงแรมปี 2563-2564**. สืบค้น 4

พฤษภาคม 2564, จาก https://www.gsb.or.th/getattachment/2d71f78d-6d9a-4e68-934f-c88a9aa4b73/hotel_11_61.aspx

สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2560). **ซีเอสอาร์คืออะไร**.

สืบค้น 12 พฤษภาคม 2562, จาก http://www.thaicr.com/2006/03/blog-post_20.html

หงสกุล เมสนุกุล. (2555). การศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมของธุรกิจที่ปฏิบัติตามมาตรฐาน
โรงแรมใบไม้สีเขียวของซิกเซ็นส์ ไฮอเวย์ เกะยาวน้อย จังหวัดภูเก็ต (รายงานผลการวิจัย).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

Grinnell College. (2017). **President Howard Bowen & Corporate Social Responsibility
Book anniversary brings renewed attention.** Retrieved from
<https://www.grinnell.edu/news/president-howard-bowen-corporate-social-responsibility>

Zoritsa Urošević. (2017). **The World Tourism Organization Helps Hotels Go Green.**
(2017, may 12) Retrieved from <https://business.un.org/en/documents/10672>